

TERÖR VE ÖRGÜTLENME*

Ali ÇAĞLAR**

Bu çalışmanın ana amacı, terör konusu bağlamında terör örgütlerinin örgütlenme modellerini incelemek ve benzer olan ve olmayan nitelikleri karşılaştırmalı bir yaklaşım ile tartışmaktır. Bilindiği üzere örgütsüz bir terör hareketinden bahsetmek olanaklı değildir. Amaca ulaşmak için ilk önce ana kavramlar -terör, terörizm ve terör örgütlerinin örgütlenmesi (örgüt)- genel olarak tanımlanıp açıklanmıştır. Ayrıca, konunun literatürde nasıl ele alındığı da tartışılmıştır. İkinci olarak çalışmanın yöntemi konusu işlenmiştir. Üçüncü olarak terör örgütlerinin örgüt, örgütlenme modelleri makro açıdan incelenmiştir. Son olarak terör örgütlerinin örgütlenme modelleri genel bir yaklaşım ile değerlendirilmiş ve bu modellerin ulusal ve evrensel nitelikleri üzerinde durulmuştur.

Terör, kavram olarak, Türkçedeki karşılığı ile "korkutma, yıldırma",¹ ve tedhiş anlamına gelmektedir. Ancak bu korkutma, yıldırma ve tedhiş, yoğunluk olarak oldukça büyük çaplı ve birey ya da bireylerin ruhsal yapılarını birdenbire kaplayan korku² durumunu ve şiddet halini ifade etmektedir. Doğal olarak bunun bir dehşet durumu olduğu da söylenmelidir. Bununla birlikte, kavram olarak terör ve terörizm aynı kökten türetilmiş olmalarına karşın, anlam olarak farklılık göstermektedirler. Çünkü terör, büyük çaplı korku veren ve bireylerde yılgınlık yaratan bir eylem durumunu ifade ederken terörizm, siyasal amaçlar için mevcut durumu yasadışı yol-

* Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

** Değerli eleştiri ve düşünsel katkıları için meslektaşlarım Mustafa Erdoğan ve Levent Korkut'a teşekkür ederim.

¹ Türk Dil Kurumu(TDK) Türkçe Sözlük, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basınevi, 1981. s. 785.

² Orhan Hançerlioğlu, Felsefe Sözlüğü, Cilt:7, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1980. s. 321.

lardan değiştirmek amacıyla örgütlü, sistemli ve sürekli terör eylemlerini kullanmayı bir yöntem olarak benimseme durumudur.³ Dolayısıyla, büyük korku veren, panik yaratan yağma, soygun, linç ve protesto gibi durumlar terör içermelerine karşın, burada terörizmden söz edilemez. Terörizm, aynı siyasi amaçlı şiddet içeren birden fazla terör eyleminin süreklilik arzeden bir biçimde gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bununla birlikte literatür değerlendirildiğinde, değişik terör ve terörizm tanımlarıyla karşılaşmak olanaklıdır. Örneğin Ergil⁴ terörü, onu yaratan eylem (terörizm) aracılığı ile şöyle tanımlamaktadır: Terörizm, "kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemlerine verilen addır". Bozdemir'e⁵ göre ise "terör insanları yıldırma, sindirme yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit etme eylemi"dir. Heyman ise biraz daha net bir yaklaşım ile terörizmi, "direkt sembolik kurbanlardan daha geniş şekilde hedef izleyicileri korku, endişe ya da telaşa sürüklemek için olağanüstü politik şiddetin tehdidi veya kullanımı"⁶ olarak tanımlamıştır.

Nedeni ne olursa olsun dehşet, aşırı bir algılamayı içerir. Bu aşırı algılama, bir yanda yüksek dozda korku gibi ruh halini, diğer yanda ise o ruh halini yaratan fiili ya da olası şiddet olaylarını kapsar. Şiddet eylemi ya da tehdidine karşı doğan duygusal tepkiye ve bunların toplumsal etkilerine "terör süreci" denmektedir.⁷ Terör, şiddet eylemlerinin varlığına ya da gerçekleşme olasılığına bağlıdır. Bunu doğrulayan bir tanımlama da Dönmezer tarafından yapılmıştır. Dönmezer'e göre "terör, şiddetin sosyal, ulusal, ırksal, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaşa tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılmasıdır".⁸ Keleş ve Ünsal ise yaptıkları bir çalışmada, "... terörizmin başlıca amacı, siyasi iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin onu yıpratmak ve bu arada, sindirdikleri yığınları da sınırsız kaldıkları inancına yöneltmek için şiddet eylemlerinden yararlanması"⁹ biçiminde tanımlamışlardır. Kısacası terör kavramının burada da şiddet unsurunu içerdiği görülmektedir. 1991 tarih ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu ise terörü şöyle tanımlamaktadır: "Terör baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla

bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından gerçekleştirilecek her türlü eylemlerdir".¹⁰ Burada yapılan tanımlama, her ne kadar terör tanımı olarak verilmiş olsa da asıl vurgulanan terörizmdir. Çünkü terörizm kavramına bakıldığında genellikle şiddet ve dehşet olgularının birleştiği siyasi içerikli ve kurulu bir düzene-sisteme yönelik amaçlı¹¹ eyleme verilen ad olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet ögesi, birinci derecede iktidar seçkinlerine ve onları ayakta tutan toplumsal kurumlara yönelik iken; dehşet ögesi, özellikle direkt olarak egemen güçler içinde olmadıkları halde sistemli, destekleri ile ayakta tutan toplumsal kesimlere yöneliktir. Aslında dehşet ögesinde caydırıcılık amacının ağır bastığı söylenebilir. Çünkü sistemin daha kolayca yıkılabilmesi, bir anlamda, onu desteklerinden yoksun bırakmaktan geçmektedir. Ergil,¹² "yoksulluk, yoksunluk ve baskının varlığından çok algılanması bilincine varılan adaletsizliğin doğal ve kaçınılmaz değil keyfi, gereksiz ve giderilebilir olduğunun anlaşılması"nı terörizmin kaynaklarından birisi olduğunu belirtmektedir.

İngiltere terörle mücadele mevzuatına göre ise terörizm, "siyasi kurumlara karşı şiddet kullanımı veya toplumun çeşitli kesimlerinin korku içinde bırakılması amacıyla şiddet kullanılmasıdır".¹³ Fransa Terörle Mücadele Kanunu terörü, "baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla bireysel veya toplu olarak bulunulan herhangi bir faaliyettir"¹⁴ diye tanımlamaktadır. Terörizmi kriminal şiddetten ayıran, sembolik oluşu, araçlarının psikolojik oluşu ve amacının politik oluşudur.¹⁵ Bu bağlamda teknoloji ve kitle iletişiminin bir anahtar rolü oynadığı söylenebilir. Öyleki Hacker, "terörizm ve kitle iletişimi birbirleri için yapılır. Zaten eğer var olmasalardı, biri diğerini icat ederdi"¹⁶ biçiminde çok daha ileri giden bir yaklaşım benimsemektedir.

Aslında terör, umut ile umutsuzluğun karışımından ortaya çıkıyor denilebilir. Çünkü umut, yeni bir sosyal ve ekonomik düzeni, umutsuzluk ise içinde bulunulan kötü ve çaresiz yaşam koşullarını ifade etmektedir. Kuçuradı¹⁷ terörizmi tanımlarken onun anarşizmle farkını da açıklamaya çalışmıştır. Öyleki O'na göre terörizm, "bir azınlığın dar ya da geniş sınırlı siyasi bir istemle, psikolojik bir etki yaratarak ya iktidara baskıda bulunmak için ya da öc almak için giriştiği, temel insan haklarını çiğneyen şiddet eylemleridir". İlgili her olay ise başka etkenlerin karışmasıyla da oluşur. Anarşiyi yaratan olayları oluşturanların devleti ya da kamu otoritesini hiçe saymalarına karşılık, teröristler genellikle iktidarla boy ölçüşürler. Bununla birlikte terör, bazen devletin egemenlik ve iktidarını sürekli kılmak için hükümetlerce de

³ Aynı zamanda bkz. Thomas P. Thornton, *Terror As A Weapon of Political Agitation*, New York, Free Press, 1964, s.79 ve Sertaç Başeren, "Terörizm: Kavramsal Bir Değerlendirme ve Mücadele", *Avrasya Dosyası*, C:1, S:4, 1994, s. 163-173.

⁴ Doğu Ergil, *Türkiye'de Terör ve Şiddet*, Ankara, Turan Kitabevi, 1980, s. 1.

⁵ M. Bozdemir, "Terör (mü) ve Terörizm (mi)?", *SBF Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı*, Cilt: VI, 1981, s. 523.

⁶ Aktaran J. R. Thackrach, *International Encyclopedia of Terrorism and Political Violence*, London, Routledge & Kegan Paul, 1987, s. 62.

⁷ Ergil, a.g.e., s. 1.

⁸ Sulhi Dönmezer, "Her Yönüyle Tedhiş", *Son Havadis Gazetesi*, 10/11/1977, s. 1-3.

⁹ M. Keleş ve A. Ünsal, *Kent ve Sosyal Şiddet*, Ankara, Ank. Üniv. Basımevi, 1982, s. 3.

¹⁰ Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Kanun No:3713, 12/4/1991, s. 1.

¹¹ Conor Gearty, *Terror*, London, Faber and Faber, 1991, s. 1-6.

¹² Ergil, a.g.e., s. 40.

¹³ Halil Ulusoy, "İngiltere'de Terörizm, Terörizme Karşı Alınan Önlemler ve Sonuçlar", *Türk İdare Dergisi*, S:404, 1995, s. 81. Ayrıca bkz. Mustafa Erdoğan, *Demokrasi Lalkılık Resmi İdeoloji*, Ank, Lib. Düş. Top. 1995.

¹⁴ Nezir Tavlaş, "Terörü Tanımlamak", *Strateji*, 1995/2, s. 128-129.

¹⁵ M. Crenshaw, "The Subjective Reality of Terrorist" in ed. R. O. Slater and M. Stohl, *Current Perspective on International Terrorism*, New York, John Jay, 1988, s. 67; Gearty, a.g.e., s. 1.

¹⁶ Aktaran Crenshaw, a.g.e., s. 67.

¹⁷ İ. Kuçuradı, "Anarşi Üzerine", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, C:7, S:54, 1979, s. 18-21.

nimleri, disiplin ve benzeri diğer kuralları; kısacası örgütün çalışma, örgütlenme plan ve stratejilerini, genel politikasını tespit eder ve daha alt kadrolar aracılığı ile uygulamaya koyar. Merkez komite, kongre, politbüro, örgüt veya parti sekreteryası gibi değişik isimlerle anılan lider kadro, elde edilen verilerden anlaşıldığı kadarıyla genellikle 7-9 kişiden oluşmaktadır. Bu kadro, kendi arasında işbölümü yaparak örgütün yapılanması ve temel hedefleri doğrultusunda bireysel bazda sorumluluk üstlenmektedir. Örneğin bu kadrodan bir kişi, örgütün lideri veya genel sekreteri olarak görev alırken, bir diğeri örgüt üyelerinin eğitiminden, finansmandan veya propagandadan sorumlu olarak görev alabilmektedir. Çoğunlukla lider kişi en etkili, yetkili ve egemen olandır. Lider kadro, direkt olarak herhangi bir aktif eyleme katılmaz. Bunun en önemli gerekçesi, eylem anında yakalanma veya öldürülme riskinin olmasıdır. Dolayısıyla aktif eylemlerden olanaklı olduğu kadar uzak dururlar. Ancak tüm eylemlerden, çok küçük istisnalar hariç, haberdardırlar. Çünkü bazen örgütün alt militan kadrosunda, çoğunlukla büyük örgütlerde, bazı ekstra eylemlerde bulunabilmektedir. Örneğin bir eylemci, örgüt içinde veya dışında kavgalı olduğu bir kişiyi kendi iradesi ile öldürebilmektedir. Fakat bu tür durumlarda bile olay, ilgili militan tarafından meşru bir hale getirilmektedir. Bununla birlikte, elde edilen verilere göre, çok küçük çaplı örgütlerde zaman zaman lider kadrodan kişilerin aktif eylemlere katıldıkları da görülmüştür. Örneğin, İrfan Çağrıcı olayı.

Terörist Grupların Hiyerarşik Yapısı

Kaynak: Fraser and Fulton, "Terrorism: A Counteraction" in (ed.), White, J. R. *Terrorism: An Introduction*. California, Brooks/Cole Publishing Company, s. 123.

Lider kadronun bir altında yer alan militan kadro ise örgütü, eylem ve uygulamalar ile sokakta var kılan kesimdir. Diğer bir deyişle, örgütün misyonunu dışarı taşı-maktan sorumludur.³⁰ Bu kesim, belirli ideolojik ve pratik eğitimden, örgütün kendince belirlediği test ve denemelerden geçirildikten sonra militan kadroya alınır. Bu özellik, hemen hemen tüm terör örgütlerinde ortak bir niteliğe sahiptir. Bu kişilerde, her şeyden önce, örgütsel bazda bir biz ve birlik duygusu ve bilinci oluşmuştur. Çünkü örgüt adına eylemde bulunan militan, yaptığı eylemin doğruluk ve gerekliliğine, dolayısıyla sonuca katılması gerektiği konusuna inanmak ve bu inanç doğrultusunda hareket etmek durumundadır. Diğer bir deyişle, insan düşünce, tutum ve davranışlarını bombalama, adam kaçırmak, suikast, sabotaj v.b. şiddet eylemleri ile etkilemek isteyen terör örgütleri, kendilerini bu tür eylemler dışında

seçenekleri olmayan yurtsever, özgürlük savaşçısı, anti-emparyalist veya din savaşçısı (mücahid) olarak takdim ederler ve militan kadrolar bunun doğruluğuna inanırlar. Örgütleri içerisindeki yapılanma boyunca üye ve taraftarlarını buna inandırmaya çalışırlar. Bunda başarılı oldukları oranda, örgütsel bazda, sağlıklı bir örgütlenmeye sahip olurlar ve faaliyette bulundukları toplum içerisinde daha geniş bir taban bulurlar. Militan kadro, birincil ve ikincil ilişkileri aynı anda ve gerektiğinde kullanan bir grup niteliğine sahiptir. Lider kadro tarafından belirlenen örgütün amaç, temel ilke ve politikası, militan kadronun kutsal kitabı önemine sahiptir. Bu durum, iradi birliktelik ve denetim işlerinde temel sağlayarak, üyelerin veya taraftarların motivasyonuna yol açar. Bu ise, terörist bir örgütlenmenin kendini devam ettirmesinde yaşamsal bir önem arzeder.³¹ Militan kadro, askeri eylem kanadında silahlı faaliyetlerin yanı sıra propaganda, yeni üye kazandırma ve diğer örgütsel gereksinimleri karşılamada da bir işlev üstlenir. Silahlı eylem grubu, örgütlerin büyüklüklerine göre değişmekle birlikte, çoğunlukla militan kadronun küçük bir bölümünden oluşur.

Pramit şeklindeki örgütlenmede, militan kadrodan sonra sempatizan olarak adlandırılacak olan aktif destekleyiciler grubu gelmektedir. Bu grup, daha çok militan kadronun gereksinim duyduğu güvenli örgüt evleri bulmak, istihbarat yapmak, örgüt içi iletişimi sağlamak, pasif destekleyiciler arasından aktif destekleyiciler kazanmak ve örgüt ile ilgisi olmayan insanlar arasından propaganda yoluyla en azından pasif destekleyiciler kazanmak ve gereksinilen diğer lojistik destekleri sağlamak gibi işlevler üstlenir. Örneğin, Marksist-Leninist ideolojili örgütlerin işçi, memur ve öğrenci eylemlerine katılımı, destek vermeleri; dini temelli örgütlerin Cuma namazı camii çıkışlarında yaptıkları eylemler, daha çok ilgili örgütlerin aktif destekleyicileri tarafından yapılan eylemlerdir.

Pasif destekleyicileri tam olarak tanımlamanın güç olduğunu belirten White'a³² göre bu destekleyiciler ile örgüt arasında organik bir bağ bulunmaz. Bu grup, çoğunlukla, örgütün eylemlerini benimseyen ve örgüt için potansiyel sempatizan ve militan kaynağı özelliğine sahip olan bir kesimdir. Aynı zamanda örgüte, gerektiğinde aynı ve nakli yardımlarda da bulunur.

Terör örgütlerinde yatay örgütlenme, daha çok dikey örgütlenmedeki lider kadrodan aşağıda olan örgütlenmenin, faaliyet alanı olarak tespit edilen bölgelere yaygınlaştırılması biçiminde olmaktadır. Diğer bir deyişle, yatay örgütlenme özellikle kent ve kır temellerine dayanarak iki ana biçimde oluşmaktadır denilebilir. Gerilla olarak adlandırılan örgüt militanları, aynı temel baz alınarak da bir ayırım yapılmaktadır. Örneğin, "kır gerillası" ve "kent gerillası". Ancak bazı örgütler hem kır ve hem de kent gerillasına sahipken -ör. PKK ve Dev-Sol- bazı örgütler sadece birine sahip olabiliyorlar -ör. Türkiye'deki din temelli örgütler. Aslında kent, kır, eyalet, bölge, il, semt, mahalle v.b. biçimde oluşturulan bu örgütlenme biçimi, örgütün büyüklüğü ile doğru orantılıdır.

³¹ Hacıhazıoğlu, a.g.e., s. 125.

³² Ibid.

³⁰ İrfan Çağrıcı, din temelli bir vasıfı örgütün lider kadrosu içinde ver almış olmakla birlikte eylemlere

Kent genelinde eylemler yapan terör örgütleri bir de konsey oluştururlar. Bu konseyler, genel olarak, örgüt programındaki askeri ve siyasi eylemlerin düzenlenmesi, hücre, destek kolu ve benzeri diğer birimlerin oluşturulması ve feshedilmesi gibi konularda işlevler görürler. Kararlar, üyelerin fikir birliği ile konsey tarafından alınır. Hedeflerin seçilmesi, operasyon planlaması ve önceliklerin belirlenmesinden de konsey sorumludur.³³ Konsey üyelerinin isimleri, sıradan üyelerce bilinmez ve istisnai durumlar dışında bu üyeler yer altında çalışırlar.³⁴ Genelde hücre tipli örgütlenmenin yaygın olduğu kentsel örgütlenmelerde propaganda, taraftar kazan-dırma-destek sağlama, finansal kaynak sağlama ve eylem gerçekleştirme, başlıca faaliyet biçimleridirler. Burada öncelikle kentsel bölgeler oluşturulur. Özellikle büyük örgütlerde kentsel alanda il komiteleri düzeyinde bir örgütlenme de söz konusudur. Bölgeler mintikalara, mintikalar da mahallelere bölünmüştür.³⁵ Mahalle düzeyindeki örgütlenme, eylemlerde örgütün temel birimleri olarak da değerlendirilebilir. Kent gerillalarındaki profesyonel eylemciler, genellikle, hücre modeline göre örgütlenirler. Savaşçı hücreler dışında yiyecek, giyecek, silah, sahte kimlik, pasaport ve mühimmat sağlayan destek kolları da kentsel örgütlenmelerde yer almaktadırlar. Bu destek kolları eylemcilerin araç temini, patlayıcıların hazırlanması, tıbbi yardım, nakil ve iletişim gereksinimlerini karşılarlar.³⁶ Destek kollarındaki örgüt üye veya taraftarları, genellikle sıradan insanlar olarak yaşamlarını sürdürürler. Çalıştıkları bir işleri, çevre tarafından olağandışı görülme-yen bir yaşam tarzları vardır. Bu kişiler, örgütlerinin belirli gereksinimlerinin teminini yanısıra propaganda faaliyetlerinde de bulunurlar. Ayrıca örgütlerin amaçları doğrultusunda basım-yayım ve bu yayınları dağıtım işlevlerini de üstlenirler. Diğer bir deyişle, terör örgütlerinde örgütlenmenin temel taşı, "hücre sistemi"dir denilebilir. Özellikle kentsel yerleşim alanlarında faaliyet gösteren terör örgütleri, hücre birimlerini oldukça yaygın ve etkin kullanmaktadırlar. Hücreler genellikle az sayıda bireylerden oluşurlar. Çoğunlukla 3-4 kişiden oluşan hücreler, lider kadro tarafından yönetilirler.³⁷ Bu birim, zaman zaman sempatiçanlarla da ilişki içinde olur. Hücre üyeleri, genelde, beraber gösterilere, mitinglere katılırlar; propaganda ve diğer benzeri sokak eylemlerinde yer alırlar. Bu nedenle, terörist hücreler başlangıçta sosyal, mesleki, dinsel ve politik düşünceler açısından homojen bir yapı gösterirler ve ilgili grubun içinde oluşurlar.³⁸ Aslında hücreler, lider kadro tarafından örgüt politikası ve stratejisi doğrultusunda belirlenmiş görevleri yerine getirmek üzere oluşturulurlar. Bu sistemle, özellikle uzmanlaşma eksikliği konusundaki zaafiyet ortadan kaldırılmaya çalışılır ve örgütün en az zararlı en fazla hasar vermesi sağlanır. Çünkü kalabalık gruplar, güvenlik birimlerinin sızmalarını kolaylaştırmalarının yanısıra

³³ J. B. Wolf, *Fear of Fear*, New York, Plenum Press, 1981, s. 31.

³⁴ Yavuz Akkoç, *Türkiye'deki Terör Örgütlerinin Örgütlenme Modelleri: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, H. Ü. SBE Kamu Yön. Böl. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 72.

³⁵ Wolf, a.g.e., s. 35; Atilla Yayla, *Terörizm Üzerine Yazılar*, Ankara, Gündem Yayınları, 1990, s. 68.

³⁶ Wolf, a.g.e., s. 68.

³⁷ J. Alexander, *Terrorism: Theory and Practice*, Colorado, W. Press, 1979, s. 63; Hacıhafızoğlu, a.g.e., s. 126.

³⁸ Wolf, a.g.e., s. 28-29.

hantallığa yolaçarlar, güvenlik birimleri tarafından yakalanan üyelerin konuşmaları sonucu örgüte büyük zarar ve kayıplar verdirebilirler ve dolayısıyla başarısızlığa uğrama riskini artırır. Bu nedenle terör örgütleri, gizliliği kolaylaştıran çekirdek bir örgütlenmeye önem veren bir yapılanmayı -hücre sistemini- tercih ederler. Çünkü bu tür bir sistemde, yalnız bir kişi üst birimlerle iletişim içindedir. Diğer hücre üyeleri, üst birimdekileri ve kardeş hücre üyelerini tanımazlar. Kod isim ve şifrelerle iletişim sağlanır. Bu durum, örgütün kolayca deşifre edilmemesi için bir emniyet supabı vazifesi görür. Bu durum hemen hemen tüm terör örgütlerinde mevcut olan bir yapılanmadır. Ayrıca hücre örgütlenmesi, çok kısa bir sürede bir araya gelme, eylemi gerçekleştirme ve ortadan kaybolmaya da oldukça uygun bir yapılanmadır. Özellikle iyi organize olmuş örgütlerde, silahlı veya savaşçı hücreler dışındaki hücre üyeleri çoğu kez sıradan, iş-güc sahibi bir vatandaş olarak yaşamını sürdürürler. Bu durum, örgüt üyesinin kolay kamufle olmasını da sağlamaktadır.

Yine, özellikle, kentlerde faaliyet gösteren terör örgütleri, verimli bir idari yapı için destek ve eylem üniteleri arasında bir uyum sağlamaya özen gösterirler. Bu nedenle, yeni üyelerin katılımının ve eğitiminin sağlanması, propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi ve güvenli örgüt evlerinin bulunması gibi işlevleri gerçekleştiren birimler oluşturulur.³⁹ Terör örgütlerinin hücreleri, kendi lojistik görevlerini yaparken gizliliklerini devam ettirmekte zaman zaman zorlanırlar. Bu tür bir dezavantajla başa çıkabilmek için örgütler, dikey örgütlenmeye paralel bir iletişimin içerisine girerler. Diğer bir deyişle, "bilgiler hücre lideri tarafından örgütün üst kademelerine ulaştırılır. Yukardan gelen emir ve bilgiler de aynı yolu izler."⁴⁰ Eylemcilere, gerekli olan bilgilerin dışında bir bilgi verilmez. Üyelerarası haberleşme çoğunlukla posta kutuları, gar ve havaalanı kilitli dolapları, umuma açık yer ve telefonlar v.b. aracılığıyla gerçekleştirilir. Bununla birlikte dikey örgütlenme, teröristlerin birbirlerinin gerçek kimliklerini bilmemelerini sağlayarak, bazı görev ve eylem planları dışında hücreler arası iletişimi en aza indirir ve sonuç olarak haberleşme hızı önemli ölçüde düşer.⁴¹ Bütün bu önlemler, örgüt açısından maksimum emniyetli sağlama amacından kaynaklanmaktadır. Fakat her şeye karşın bu tür bir çekirdek örgütlenme, terör örgütleri için en iyi örgütlenme biçimi olarak kabul edilebilir.

Kır gerillasının örgütlenme modeli ise daha çok düzenli orduların örgütlenmesine benzemektedir denilebilir. Genellikle, başlarında bir komutan ve yardımcılarının bulunduğu bölümler biçiminde bir örgütlenme vardır. Her bölük dört bölüme, her bölüm ise takımlara, takımlar da, ortalama, beşer kişilik mangalara bölünmüştür.⁴² Ayrıca her alt oluşumun sorumlu bir komuta eden bulunmektedir. Bayo'ya⁴³ göre ideal bir kır gerilla grubu 10-20 kişiden, bir gerilla bölüğü ise, yaklaşık olarak yüz savaşçıdan oluşur. Düzenli bir ordu birliğinde olduğu gibi gerilla grubunun bir kurmay heyeti de vardır. Bu heyet, amaçların gerçekleştirilmesi için kendi içinde

⁴⁰ Hacıhafızoğlu, a.g.m., s. 128.

⁴¹ a.y.

⁴² Hacıhafızoğlu, a.g.e., s. 135.

⁴³ A. Bayo, *Gerilla Savaşı Nedir?*, Çev. M. Gönenç, İstanbul, Evren Yayınları, 1977, s. 29.

⁴⁴ Bayo, a.g.e., s. 23-29. Ayrıca bakınız Hacıhafızoğlu, a.g.e., s. 131-133.

⁴⁵ Bayo, a.g.e., s. 57-53. Hacıhafızoğlu, a.g.e., s. 127-128.

işbölümü yapar. Yine Bayo'ya⁴⁴ göre kır gerillaları şu bölümlerden oluşurlar: Haber alma, hareket, sabotaj, gerilla toplama, eğitim, cephaneye, karargah, sağlık ve propaganda bölümü.

Kır gerillaları genel olarak dağ ve köy gerillaları olarak da örgütlenirler.⁴⁵ Dağ gerillaları, düşman olarak nitelendirildikleri hedeflere karşı sürekli eylem içinde olan savaşçılarıdır, Oysa köy gerillaları, bir anlamda kent örgütlenmelerindeki destek kolu vazifesi görürler. Örgüt ile ilişkisi yokmuş gibi günlük uğraşlarını yaşamalarını sürdüren sıradan insanlar durumundadırlar. Gerillaların gereksinimlerini teminin yanı sıra gereksinildiğinde gece eylemlerine katılır, gündüz ise normal yaşamlarına dönerler. Kır gerillalarının örgütlenmeleri, daha önce de belirtildiği gibi, düzenli ordu örgütlenmesine benzetilmektedir ve katı bir hiyerarşik yapı vardır. Komutan en yetkili ve karar sahibi kişidir.

Merkez komite, bütün örgütlerde örgütün beyni pozisyonundadır. Genel politikaları saptar, stratejisini belirler, planlama yapar, örgütün genel gidişatını kontrol altında tutarak emirler verir. Ancak merkez komiteler örgütten örgüte, işlevleri açısından farklılıklar gösterebilmektedirler. Örneğin, "Hizbullah örgütünde merkez komite, liderin verdiği kararların nasıl uygulanabileceğini tartışırken, Dev-Sol'da kuruluş işlevine uygun olarak planlayıcı, örgütleyici, genel politikaları saptayıcı ve genel emirleri veren organdır."⁴⁶

Örgüt içinde, kuralları ihlal edenleri, casusları, örgüte ihanet edenleri v.b. cezalandırmak amacıyla bütün terör örgütlerinde, bu işlevi yerine getiren birim ya da birimler mevcuttur. Örneğin, Halk, Devrim veya Şeriat Mahkemeleri adı altında, Türkiye'de, cezaevleri veya eylem bölgelerinde suçlu görülen kişilere cezalar verilebilmekte, idam infazları yapılabilmektedir.

Genelde, 'amaç için her türlü araç geçerlidir' ilkesini benimseyen ve uygulayan terör örgütleri yatay olarak, amaçlarını gerçekleştirmek için, halk kitleleri içerisinde de meslek, cinsiyet, yaş, din v.b. ölçütlere göre bir örgütlenmeye gidebilmektedirler. Örneğin, ilgili birimlerden elde edilen veriler⁴⁷ değerlendirildiğinde PKK, e-diler. Örneğin, ilgili birimlerden elde edilen veriler yanı sıra daha geniş kitlelere ulaşmak amacıyla; Kürdistan Yurtsever İşçiler Birliği (YKWK), Kürdistan Yurtsever Kadınlar Birliği (YJWK), Kürdistan Yurtsever Gençler Birliği (YCWK), Kürdistan Yurtsever Sanatçılar Birliği (YHWK), Kürdistan Yurtsever Din Yayanlar Birliği (YOWK), Kürdistan Yurtsever Çocuklar Birliği (YZWK), Kürdistan Dindarlar Birliği (YDK), Kürdistan Mollalar Birliği (YMK), Kürdistan Öğrenciler Birliği (YXK), Tutuklu ve Hükümlü Yakınlarıyla Dayanışma Birliği (HEV-KOM), Kürdistan Yurtsever Öğretmenler Komitesi gibi halk komiteleri oluşmuştur. Yine elde edilen verilere göre bu tür yatay örgütlenmeyi en yaygın biçimde PKK'nın kullandığı anlaşılmaktadır. Türkiye'de faaliyet gösteren diğer örgütlerin bu düzey ve biçimde bir örgütlenmeye sahip olmadıkları anlaşılmakta-

⁴⁶ Akkoç, a.g.e., s. 168.

⁴⁷ Kaynak EGM Verileri. Ayrıca Akkoç, a.g.e., s. 88.

dır. Bununla birlikte, elde edilen veriler ışığında, daha önce yapılan sınıflama temelinde, terör örgütlerinin örgütlenme birimleri karşılaştırıldığında şunları söylemek olanaklıdır: Marksist-Leninist ideoloji temelli örgütlerde kongre, merkez komitesi; bu merkez komiteye bağlı yürütme komitesi ve sekreteryaya, bölge örgütleri, muntaka -il ve ilçe- örgütleri, semt örgütleri ve hücreler biçiminde bir örgütlenme modeli görülür. Ayrıca iç hizmetler, organizasyon, personel (kadro), finans, basın-propaganda ve ajitasyon, soruşturma ve disiplin, gençlik, köylü, işçi, öğrenci, kadın, sendikalar v.b. içinde örgütlenme ve taban-taraftar oluşturma faaliyetlerini yürüten yürütme ve yönetim büroları da bulunmaktadır.

İrkçı-faşist ideoloji temelli örgütlerde, ideolojik yaklaşımlarına paralel, daha merkezîyetçi ve tek lider anlayışının egemen olduğu bir örgütlenme vardır. Diğer bir deyişle, en tepede lider, liderin bir altında legal örgütlerin de içerisinde veya çevresinde faaliyet gösteren üst yöneticiler, sırasıyla, bölge sorumluları, il sorumluları, mahalle ve semtlerde bölge başkanlıkları, semt başkanlıkları, mahalle başkanlıkları, işçi ve memur kesiminde oba ve oymak kuruluşları, öğretim kurumlarında ve yurtlarda öğretim komiteleri, okul başkanlıkları bulunmaktadır. Ayrıca bölge, semt ve mahalle başkanlıklarına bağlı hukuk masası, eğitim-propaganda masası, sosyal faaliyet masası, teşkilatlandırma masası ve bu masaya bağlı silahlı eylem grupları da bulunmaktadır.

Din temelli örgütlerde ise, genellikle, dini otorite olarak kabul edilen bir şeyh veya lider, örgütün en tepesindeki kişidir. Bu kişiye bağlı bir "şura-meşveret" komitesi, bu komiteye bağlı bir fetva komitesi, yine şura-meşverete bağlı bölge sorumluları, altında il ve ilçe sorumluları bulunmaktadır. İl ve ilçe sorumlularına bağlı olarak medrese, kurs, dergah ve halka adli birim ve oluşumlar da bulunmaktadır.

Etnik kökenli bölücü, yönü ağır basan örgütler ise sahip oldukları ideoloji doğrultusunda yukarıda açıklanan sınıflamaların örgütlenme tarzlarından birini veya karma sistemini benimseyebilmektedirler. Kısacası elde edilen verilerden hareketle makro açıdan değerlendirildiklerinde terör örgütlerinin temel amaç, ilke ve ideolojik yaklaşımları doğrultusunda bir örgütlenme modeli benimsediklerini söylemek olanaklıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Terör örgütleri, örgütlenme biçimleri açısından kuramsal örgütlenme modelleri yönünden evrensel olarak benzeşmekle birlikte, ülkeler düzeyindeki mevcut yapılar, bire bir örtüşmemektedir. Bu durum daha çok her ülkenin nesnel ekonomik, sosyal, siyasal, dinsel ve kültürel yapı farklılıklarından kaynaklanmaktadır denilebilir.

Terör örgütlerinin sahip oldukları ideolojiler, o örgütlerin faaliyetlerinin bir tür rehberi niteliğini taşımaktadırlar. İdeolojik oluşum ve yönlendiriliş, örgütlerin lider kadroları tarafından belirlenmektedir. Alt kademelerde bulunan üyelerin bu ideolojileri, eleştirme ve tartışmalarına, çoğunlukla, izin verilmemektedir. Bazen aynı ideolojinin farklı algılanıp yorumlanmasından dolayı aynı ideolojili savunduğunu söyleyen ancak tarz ve yaklaşım olarak farklı olan örgütlere rastlamak da olanaklıdır. Örneğin, özellikle 1980 öncesi Türkiye'de, özünde, Marksist-Leninist ideolojiye sahip olan örgütlerin Çin, Sovyet, Arnavutluk ya da Küba tarzı bir sosyalizm

yaklaşımından kaynaklanan ve dolayısıyla Maocular, Rusçular, Enver Hocacılar v.b. biçimde adlandırılmaları.

Teknolojinin gelişmesi, terör örgütlerinin eylem biçimlerini etkilemektedir. Örneğin, yankı uyandıracak eylemler gerçekleştirilerek kitle iletişim araçlarına haber olmak, dolayısıyla kendini kamuoyuna duyurmak. Aynı şekilde terör örgütleri, amaçlarına ulaşmak için bombalama, adam kaçırma, rehlin alma, gasp-soygun, sulma-kast, biyolojik ve kimyasal gaz kullanma gibi her tür yol ve araçları kullanmaktadırlar. Bunun, tüm terör örgütlerinin ortak bir özelliği olduğunu söylemek olanaklıdır.

Terör örgütleri örgütlenmelerini, üye sayılarına göre, faaliyette bulundukları ülkenin tüm bölgelerine yayabilmekte veya dar bir bölgede tutabilmektedirler. Örneğin, Türkiye'de PKK, tüm ülke genelinde bölge ve eyalet sistemine göre örgütlenirken; Hizbullah Batı bölgelerinde Marksist-Leninist bir örgütlenme modeli benimsemiş, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ise benzerleri gibi daha cemaatçi bir yapıda örgütlenmiştir.⁴⁸ Yine aynı şekilde tüm terör örgütlerinin örgütlenme açıpıdan ortak olan bir diğer özelliği ise hepsinde hücre sistemi örgütlenmesinin bulunmasıdır. Aslında 'hücre', örgütlenmenin temel yapı taşlarından biridir denilebilir. Hücrelerin yanı sıra "destek kolları" denen, daha çok sempati ve taraftarlardan oluşan alt birim ve hücreler de terörist örgütlenmede önemli bir yer tutarlar.

Terör örgütlerinin finans sağlamak açısından da örgütlenme ve eylemleri birbirine benzemektedir. Örgütler, genelde gasp, fidye, soygun, haraç yolları ile finansal kaynak sağlamakla birlikte daha büyük çaplı örgütler, sempati ve taraftarları veya üyeleri aracılığıyla ticari alanlarda işyerleri açarak da kaynak teminine gidebilmektedirler. Hatta bazen uyuşturucu kaçakçılığı ve taşeron olarak adam öldürme faaliyetleri sonecnu da mali kaynak elde edebilmektedirler. Örneğin, gerek Türkiye'deki ve gerekse de Avrupa ülkelerindeki yetkililerin, PKK'nın uyuşturucu maddeler ticaretinden büyük oranda parasal kaynak sağladığını belirtmeleri. Özdemir Sabancı ve iş arkadaşlarının cinayetini işleyen örgüt militanının "beni bu işte kullandılar" biçimindeki açıklamaları.

Gizliliğin çok önemsendiği bu tür örgütlenmelerde katı disiplin kuralları uygulanır. Astlar, kayıtsız şartsız üstten gelen emirlere uymak durumundadırlar. Bununla birlikte, kimi sol örgütlerde -örneğin, TDKP ve Dev-Sol'da bazı kararlar zaman zaman eylemlerle birlikte tartışılırken, sağ ve din kökenli örgütlerde katı bir hiyerarşi mevcuttur.⁴⁹

Terör örgütleri, geniş kitlelere ulaşmak için legal alan uzantıları da kurmaktadır. Örneğin, yasal dernek kurmak, kurulmuş bir derneğin yönetimini ele geçirmek, vakıf kurmak v.b..

Terörle mücadele eden güvenlik birimlerinden alınan veriler çerçevesinde, Türkiye'de faaliyet gösteren örgütlerle dünyadaki diğer terör örgütlerinin örgütlenme nitelikleri karşılaştırıldığında şunları söylemek olanaklıdır: Hücre-destek kolu tipi

örgütlenme modeli, bütün terör örgütlerinin kullandıkları bir sistemdir. Lider kadrolar, tüm örgütlerde örgütün beyin mekanizmasını oluşturmaktadır. Merkez komite, bölge komiteleri ve il komiteleri türü bir örgütlenme, örgütlerin büyümelerine paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Küçük örgütlerde daha basit düzeyde ve küçük ölçekli örgütlenmeler mevcuttur. İdeolojik yaklaşım, evrensel açıdan bir paralellik göstermektedir. Örneğin, Marksist-Leninist ideoloji ağırlıklı örgütler, dünyadaki benzerleriyle aynı özellikleri göstermektedirler. Tüm terör örgütlerinde gizlilik ve katı disiplin vazgeçilmez bir nitelik taşımaktadır. Kır ve şehir gerillası tipi örgütlenme, büyük örgütlerin ortak özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Aksine, küçük örgütler bu alanda yeteri kadar uzmanlaşmış değillerdir.

Bilindiği üzere terör örgütleri, bir anlamda, toplumdaki umutsuzluğa bir umut getirme anlayışı ile yola çıkan ve kendilerini yurtsever-özgürlük savaşçısı, din savaşçısı (mücahid) v.b. olarak sunan ve buna dayanarak toplumdan kitle desteği elde etmeye çalışan örgütlerdir. Dolayısıyla bir yöredeki terör ve terörizm faaliyetleri, özellikle, örgütün merkez olarak seçtiği yöredeki desteğin kaybolması ile kontrol altına alınabilir veya yokedilebilir. Her ne kadar zaman zaman yetkililer dış destek veya desteklerden söz etseler de önemli olan faaliyet alanlarındaki insanların direkt veya dolaylı destekleridir. Bu durum özellikle büyük örgütler için daha çok geçerlidir. Bununla birlikte, terörü yeşerten ortam ve koşullar varolduğu sürece, terör örgütlerinin varlıklarını sürdürmeleri kaçınılmaz olacaktır.

Bireylerin yaşam hakkı açısından bakıldığında, terör örgütleri ve eylemlerinin haklılığından söz etmek olanaklı değildir. Çünkü, kim tarafından ne amaçla ve nasıl yapılırsa yapılsın, insan ve doğa yaşamını hiçe sayan bir siyasal amaç ve araç hakkı olarak kabul edilmemelidir.

⁴⁸ Akkoc, a.g.e., s. 102.